

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 110/03-37

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 10. septembra 2003 v senáte zloženom z predsedu Jána Mazáka a zo sudcov Jána Auxta a Jána Lubyho o sťažnosti AGROVARIA export-import, spol. s r. o., so sídlom Š., zastúpenej advokátom Mgr. P. N., L., vo veci porušenia jej práva na verejné vyhlásenie rozsudku podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v spojení s čl. 142 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 2 Obdo 11/02 v spojení s rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Obdo 11/02 z 11. júla 2002, za účasti Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, takto

r o z h o d o l :

1. Najvyšší súd Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 2 Obdo 11/02 tým, že verejne nevyhlásil rozsudok z 11. júla 2002, p o r u š i l právo AGROVARIA export-import, spol. s r. o., na verejné vyhlásenie rozsudku podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v spojení s čl. 142 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Účastníkom n e p r i z n á v a úhradu trov tohto konania.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 20. septembra 2002 doručená sťažnosť AGROVARIA export-import, spol. s r. o., so sídlom Š. (ďalej len „sťažovateľka“), vo veci porušenia jej základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na verejné vyhlásenie rozsudku podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) v spojení s čl. 142 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 2 Obdo 11/02 v spojení s rozsudkom najvyššieho súdu sp. zn. 2 Obdo 11/02 z 11. júla 2002.

Ústavný súd sťažnosť sťažovateľky predbežne prerokoval na svojom neverejnom zasadnutí a po zistení, že v časti namietajúcej porušenie jej práva na verejné vyhlásenie rozsudku podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení s čl. 142 ods. 3 ústavy spĺňa náležitosti návrhu na začatie konania podľa § 20 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) a nie sú ani iné dôvody na jej odmietnutie podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde, rozhodol uznesením sp. zn. IV. ÚS 110/03 z 3. júla 2003 o jej prijatí na ďalšie konanie. V zostávajúcej časti sťažnosť sťažovateľky odmietol ako zjavne neopodstatnenú.

II.

Návrhy a stanoviská účastníkov vo veci samej

Sťažovateľka vo svojej sťažnosti k namietanému porušeniu práva na verejné vyhlásenie rozsudku podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení s čl. 142 ods. 3 ústavy uviedla: *«Podľa čl. 142 ods. 3 Ústavy SR rozsudky sa vyhlasujú v mene Slovenskej republiky a vždy verejne. Podľa čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení*

protokolov č. 3, 5 a 8, uverejneného ako oznámenie č. 209/1992 Zb. Federálneho ministerstva zahraničných vecí „každý má právo, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch... rozsudok musí byť vyhlásený verejne a verejnosť môže byť vylúčená..., ak by verejnosť konania mohla byť na ujmu spravodlivosti.“ Najvyšší súd SR o dovolaní rozhodol bez nariadenia pojednávania v súlade s § 243a ods. 2 OSP, pretože išlo o prípad uvedený v § 241 ods. 2 písm. d) OSP, rozsudok však nebol vyhlásený verejne, resp. sťažovateľ nebol upovedomený o vyhlásení rozsudku. Aj keď sa nenariaduje ústne pojednávanie a súd koná v neprítomnosti účastníkov, pretože to Občiansky súdny poriadok umožňuje, neznamená to, že rozsudok sa nemusí vyhlasovať verejne a že súd nemusí o tomto konaní upovedomovať účastníkov konania. Je vecou súdu, akým spôsobom o vyhlásení rozsudku upovedomí účastníkov konania. Záleží potom už len na nich, či sa toho vyhlásenia zúčastnia. Právo zúčastniť sa vyhlásenia rozsudku vždy majú. Vo veci síce konal nezávislý a nestranný súd zriadený zákonom, ale ustanovenie § 243a ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku neznamená to, že nemusí rozsudok vyhlásiť verejne. V tejto časti bol článok 6 „Dohovoru“ zo strany Najvyššieho súdu SR porušený.»

Sťažovateľka na základe uvedeného žiada, aby ústavný súd nálezom vyslovil, že namietaným postupom a rozsudkom najvyššieho súdu sp. zn. 2 Obdo 11/02 z 11. júla 2002 bolo porušené jej právo na verejné vyhlásenie rozsudku podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení s čl. 142 ods. 3 ústavy tým, že najvyšší súd označený rozsudok nevyhlásil verejne, resp. že ju neupovedomil o jeho vyhlásení. Zároveň sa domáhala, aby ústavný súd napadnutý rozsudok najvyššieho súdu zrušil a vrátil mu vec na ďalšie konanie.

Ústavný súd si už v rámci predbežného prerokovania sťažnosti vyžiadal stanovisko najvyššieho súdu k jej prijatiu a opodstatnenosti, ako aj jeho zberný spis sp. zn. 2 Obdo 11/02 a tiež spis Okresného súdu v Nových Zámkoch sp. zn. 14 Cb 21/01, ktorý rozhodoval vo veci sťažovateľky v prvom stupni.

Predseda obchodného kolégia najvyššieho súdu v odpovedi doručenej ústavnému súdu 22. apríla 2003 o. i. uviedol: „*Pokiaľ sa sťažnosť dotýka otázky verejného vyhlasovania rozsudkov, Ústavný súd Slovenskej republiky už v rozhodnutí II. ÚS 47/96 z 8. októbra 1997, neskôr rozhodnutím III. ÚS 6/00 z 13. júla 2000 vyslovil, že rozsudok aj vo veciach, v ktorých súd rozhoduje bez nariadenia pojednávania musí byť vyhlásený verejne. Väčšina senátov Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, vychádzajúc z uvedených stanovísk, rozsudky vyhlasuje verejne a o tom, že bude rozsudok vyhlásený, účastníkov konania upovedomuje. Tento postup aj ja považujem za správny. Aj ostatné senáty sa zhodujú v tom, že rozsudok v uvedených prípadoch musí byť vyhlásený, zastávajú však názor, že požiadavka verejného vyhlásenia je splnená, ak sa rozsudok vyhlási v úradných priestoroch, pričom nie je potrebné účastníkov o mieste a termíne vyhlásenia upovedomovať.*“

K citovanému stanovisku predsedu obchodného kolégia najvyššieho súdu bolo pripojené aj stanovisko predsedu senátu 2 Obdo zo 14. apríla 2002, v ktorom sa uvádza: «*Sťažnosť nie je opodstatnená a Ústavný súd SR nemá dôvod ju prijať. Ústavné ani žiadne iné práva účastníkov Najvyšší súd SR, ako dovolací súd neporušil. Konanie na dovolacom súde prebiehalo v súlade s § 242 OSP, dovolací súd pojednávanie nenariaďoval, pretože k nemu nebol ani dôvod a dovolací súd dokazovanie nevykonáva (§ 243a OSP). Z toho dôvodu účastníkov na pojednávanie nepredvoláva a niet dôvodu ich o termíne ani upovedomovať.*»

Je pravdou, že pre konanie na dovolacom súde platia primerane ustanovenia o konaní pred súdom prvého stupňa (§ 243c OSP) a táto primeranosť bola dodržaná. Podľa § 156 ods. 1 „Rozsudok sa vyhlasuje vždy verejne; vyhlasuje ho predseda senátu v mene Slovenskej republiky. Uvedie pritom výrok rozsudku spolu s odôvodnením a poučením o odvolaní a o možnosti výkonu rozhodnutia“. Podľa odseku 2 cit. ustanovenia „Rozsudok sa vyhlasuje spravidla hneď po skončení konania, ktoré rozsudku predchádzalo; ak to nie je možné, súd na vyhlásenie rozsudku odročí konanie najdlhšie na tri dni. Ustanovenie § 119 ods. 2 sa v tomto prípade nepoužije“.

V senáte 2 Obo, ktorému predsedám, vždy sa tieto ustanovenia dodržiavali. Zákon hovorí, že rozsudok sa vyhlasuje vždy verejne. Nikdy sme rozsudok nevyhlasovali tajne ani sme verejnosť z vyhlásenia rozsudku nevyklúčovali. Vyhlásovanie rozsudku „verejne“ znamená, že sa toho vyhlásenia môže zúčastniť ktokoľvek, zákon nepozná nijaké osobné privilégia pre účastníkov alebo ich zástupcov, ktorým by sa osobitne mal oznamovať termín vyhlásenia rozsudku. Verejnosť je obsahovo širší pojem ako účastníci. Spôsob osobitného vyhlasovania rozsudku je v rozpore so zákonom. Podľa odseku 2 citovaného ustanovenia rozsudok sa vyhlasuje spravidla hneď po skončení konania, ktoré mu predchádzalo. Len ak to nie je možné (výnimočne) súd odročí konanie za týmto účelom najdlhšie na tri dni. Takáto výnimočná situácia nenastala, nebol dôvod odročovať pojednávanie za účelom vyhlásenia rozsudku, preto bol vyhlásený hneď po skončení pojednávania, ktoré mu predchádzalo.

Ten kto sa chce zúčastniť verejného vyhlásenia rozsudku tam, kde sa pojednávanie nariaďuje (bez ohľadu na to, či ide o účastníka alebo iného záujemcu) má možnosť podľa zoznamu pojednávania zistiť, ktoré veci sa prejednávajú, čakať, kým senát vec prejedná a potom sa zúčastniť na vyhlásení rozsudku. Tak sa to robí v Európe a celom civilizovanom svete a tak to robí aj Najvyšší súd Slovenskej republiky. Účasť na konaní, kde nie je nariadené pojednávanie zo strany účastníkov alebo niekoho iného, nie je žiaduca. Konkrétne v dovolacom konaní dokazovanie sa nevykonáva a ide o právny rozbor veci, do čoho účastníci a nikto iný nesmie zasahovať a vnášať svoje názory. Súd právo pozná.»

Po prijatí sťažnosti každý z účastníkov dostal možnosť písomne reagovať na tvrdenia druhej strany a vyjadriť sa ku konaniu ústneho pojednávania. Účastníci nepredložili doplňujúce stanoviská vo veci a obaja súhlasili s upustením od ústneho pojednávania.

III.

Právne východiská na rozhodovanie ústavného súdu

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru „Každý má právo, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným

zákonem, ktorý rozhoduje o jeho občianskych právach alebo záväzkoch... Rozsudok musí byť vyhlásený verejne...“.

Z čl. 142 ods. 3 ústavy vyplýva, že „Rozsudky sa vyhlasujú v mene Slovenskej republiky a vždy verejne...“.

Citované ustanovenie čl. 142 ods. 3 ústavy, ktoré obsahuje princíp verejného vyhlásenia rozsudku, má povahu ústavného príkazu pre všeobecné súdy, podľa ktorého v prípade, že rozhodujú vo forme rozsudku, sú povinné tieto rozsudky vyhlasovať vždy verejne. Pre nositeľov základných práv a slobôd má tento princíp povahu záruky, že všeobecné súdy ako štátne orgány nemôžu obmedziť ich právne postavenie v konaní pred nimi vyplývajúce z ich možnosti verejne sa oboznámiť s obsahom rozsudku a s jeho odôvodnením (právo na aktívne, faktické, pozitívne konanie štátu, ktoré má základ v ústave a jej princípoch). Je zrejmé, že sa týmto ústavným príkazom sleduje ako prvoradý cieľ, ktorým je ochrana účastníkov konania pred tajnou justíciou vymykajúcou sa kontrole verejnosti, ale zároveň je tiež jedným z prostriedkov pre vytvorenie a zachovanie dôvery k súdom. Zabezpečuje sa tým aj transparentný výkon spravodlivosti, a tým sa prispieva k dosiahnutiu cieľa čl. 6 ods. 1, ktorým je spravodlivé súdne konanie, ktorého záruka patrí medzi základné princípy každej demokratickej spoločnosti v zmysle dohovoru (m. m. II. ÚS 85/02).

Princíp verejného charakteru pojednávania nie je absolútny a umožňuje určité výnimky (podľa čl. 48 ods. 2 poslednej vety ústavy „Verejnosť možno vylúčiť len v prípadoch ustanovených zákonom“), ktoré sa však vzťahujú výlučne na súdne pojednávanie, ale nie na vyhlásenie rozsudku. Vyplýva to z doslovného znenia čl. 142 ods. 3 ústavy, ako aj zo zákonov, ktoré v súlade s ústavou upravujú podmienky a podrobnosti o súdnej ochrane, o pôsobnosti súdov a konaní pred nimi. Aj v prípade, že sa v konaní o dovolaní podľa zákonnej procesnej úpravy nenariaďuje ústne pojednávanie a koná sa v neprítomnosti účastníkov konania (§ 243a ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku veta za bodkočiarkou), rozsudok sa vyhlasuje vždy verejne. To predpokladá aj povinnosť všeobecného súdu upovedomiť o takomto konaní účastníkov konania. V zmysle platnej právnej úpravy je prítomnosť účastníka na vyhlásení rozsudku ponímaná ako právo,

nie aj ako povinnosť. Je potom iba na účastníkovi, aby sa sám rozhodol, či sa na vyhlásení rozsudku zúčastní alebo nezúčastní.

V praxi prvostupňových a odvolacích súdov sa ústavou ustanovená povinnosť verejného vyhlásenia rozsudku uskutočňuje tak, že tieto sudy predvolávajú účastníkov a verejnosť je informovaná prostredníctvom zoznamu prejednávaných vecí vyveseného na dverách pojednávacej miestnosti, v ktorej dôjde k vyhláseniu rozsudku.

Ústavný súd už vyslovil, že neexistuje žiaden ústavný ani zákonný dôvod na to, aby dovolací súd mohol postupovať inak ako spôsobom, ktorý je reálnym naplnením obsahu pojmu verejné vyhlásenie rozsudku v takom rozsahu, v akom sa to deje v rámci celej sústavy všeobecného súdnictva Slovenskej republiky. V dôsledku toho nie je možné netrvať na tom, aby sa účastníci konania aj v konaní pred dovolacím súdom dozvedeli o termíne, v ktorom dôjde k vyhláseniu rozsudku, a aby takéto vyhlásenie rozsudku bolo uvedené v zozname prejednávaných vecí aj v prípade, že pôjde iba o vyhlásenie rozsudku. V tejto súvislosti nie je podstatné, akú má povahu prejednanie a rozhodnutie o dovolaní, aké otázky dovolací súd rieši, a ani to, že podľa Občianskeho súdneho poriadku nie je povinný konať a rozhodovať na ústnom pojednávaní. Absencia výslovnej podrobnej zákonnej úpravy nezbavuje dovolací súd povinnosti riadiť sa objektívnym a ústavne nespochybniteľným postupom pri vyhlasovaní rozsudku, naopak, dokonca túto povinnosť umocňuje (II. ÚS 85/02).

Ústavný súd už tiež vyslovil, že „požiadavku verejného vyhlásenia“ rozsudku možno považovať za splnenú iba vtedy, ak má verejnosť získať informácie o dátume a mieste vyhlásenia rozsudku tak, aby pri takomto zverejnení mohol byť prítomný ktokoľvek, kto má o to záujem, pričom vo vzťahu k účastníkovi konania sa musí vychádzať z prezumpcie takéhoto záujmu (I. ÚS 5/02).

IV.

Záver ústavného súdu

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Vzhľadom na predmet konania bolo úlohou ústavného súdu vyhodnotiť, či sťažovateľkou namietané skutočnosti (to, že nebola upovedomená o vyhlásení napadnutého rozsudku, a to, že nebol verejne vyhlásený) zakladajú porušenie jej práv podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení s čl. 142 ods. 3 dohovoru.

Pokiaľ ide o verejné vyhlásenie rozsudku v dovolacom konaní, ústavný súd uvádza, že s poukazom na vyššie uvedené nemôže akceptovať názor vyslovený v citovanom stanovisku predsedu senátu 2 Obdo zo 14. apríla 2002 najmä vo vzťahu k jeho tvrdeniam, že:

- zákon nepozná nijaké osobné privilégia pre účastníkov alebo ich zástupcov, ktorým by sa osobitne mal oznamovať termín vyhlásenia rozsudku;
- ten, kto sa chce zúčastniť verejného vyhlásenia rozsudku tam, kde sa pojednávanie nariaďuje (bez ohľadu na to, či ide o účastníka alebo iného záujemcu), má možnosť podľa zoznamu pojednávania zistiť, ktoré veci sa prejednávajú, čakať, kým senát vec prejedná, a potom sa zúčastniť na vyhlásení rozsudku;
- účasť na konaní, kde nie je nariadené pojednávanie zo strany účastníkov alebo niekoho iného, nie je žiaduca.

Pokiaľ ide o účastníkov konania, je získanie informácie o dátume a mieste vyhlásenia rozsudku vyvesením zoznamu pojednávania na dverách pojednávacej miestnosti v deň konania pojednávania (alebo dokonca v krátkom časovom predstihu pred jeho začatím), tak ako tomu bolo v danom prípade, neakceptovateľné a nie je ho možné kvalifikovať ako

dostatočný postup zo strany najvyššieho súdu pre naplnenie ústavnej požiadavky verejného vyhlásenia rozsudku podľa čl. 142 ods. 3 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

V.

Rozhodnutie ústavného súdu

S poukazom na to, že výklad a používanie čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení s čl. 142 ods. 3 ústavy predpokladá aktívny postup súdov pri vyhlasovaní rozsudkov a najvyšší súd ako dovolací súd takto vo vzťahu k sťažovateľke zjavne nepostupoval, ústavný súd rozhodol tak, ako je uvedené v prvom bode vo výroku tohto nálezu.

Podľa čl. 127 ods. 2 prvej vety ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Podľa tretej vety citovaného článku ústavy môže ústavný súd zároveň vrátiť vec na ďalšie konanie (...).

Pokiaľ sa sťažovateľka vo svojej sťažnosti domáhala, aby ústavný súd okrem toho, že vysloví porušenie jej práva, zároveň rozsudok najvyššieho súdu sp. zn. 2 Obdo 11/02 z 11. júla 2002 zrušil a vrátil vec najvyššiemu súdu na ďalšie konanie, ústavný súd uvádza, že by rozhodovanie o tejto časti petitu bolo možné iba v prípade, ak by ďalšie konanie v tejto veci ďalej prebiehalo. V danom prípade tomu tak nie je, keďže k porušeniu práva sťažovateľky došlo pri vyhlasovaní rozsudku postupom najvyššieho súdu ako súdu dovolacieho.

Ústavný súd preto konštatuje, že návrhu na rozhodnutie v tejto časti nebolo možné vyhovieť, pretože zrušenie rozsudku a prikázanie veci na základe záväzného právneho názoru najvyššiemu súdu už neprichádza do úvahy. Dôvodom toho je aj tá skutočnosť, že k porušeniu práva sťažovateľky podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení s čl. 142 ods. 3 ústavy nedošlo samotným rozhodnutím alebo opatrením, ale postupom najvyššieho súdu (teda „iným zásahom“), konkrétne tým, že nebol pri vyhlasovaní označeného rozsudku

aktívny a činný v potrebnom rozsahu takým spôsobom, aby nedošlo k porušeniu tohto práva sťažovateľky, ktoré je jej zaručené ústavou a kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou.

Pretože si účastníci nárok na úhradu trov konania neuplatnili, ústavný súd ju žiadnemu z nich nepriznal.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 10. septembra 2003